

دانشگاه گیلان

دانشکده مهندسی مکانیک	مکانیک محیط پیوسته ۱	دکتر مهدی قنّاد
-----------------------	----------------------	-----------------

۷-۱: عملگرهای دیفرانسیلی Differential Operators

مشتق تانسور $\tilde{T}$ به صورت زیر می شود.

$$\tilde{T} = \tilde{T}(t)$$

$$\lim_{\Delta t \rightarrow 0} \frac{\Delta \tilde{T}}{\Delta t} = \lim_{\Delta t \rightarrow 0} \frac{\tilde{T}(t + \Delta t) - \tilde{T}(t)}{\Delta t} = \frac{d\tilde{T}}{dt}$$

$$\frac{d}{dt}(\tilde{T} \pm \tilde{S}) = \frac{d\tilde{T}}{dt} \pm \frac{d\tilde{S}}{dt}$$

$$\frac{d}{dt}(\alpha \tilde{T}) = \alpha \frac{d\tilde{T}}{dt}, \quad \alpha = \text{const.} \quad \& \quad \frac{d}{dt}(\alpha(t) \tilde{T}) = \frac{d\alpha}{dt} \tilde{T} + \alpha \frac{d\tilde{T}}{dt}$$

دکتر مهدی قنّاد	مکانیک محیط پیوسته ۱	دانشکده مهندسی مکانیک

$$\frac{d}{dt}(\tilde{T} \vec{a}) = \frac{d\tilde{T}}{dt} \vec{a} + \tilde{T} \frac{d\vec{a}}{dt}$$

$$\frac{d}{dt}(\tilde{T} \tilde{S}) = \frac{d\tilde{T}}{dt} \tilde{S} + \tilde{T} \frac{d\tilde{S}}{dt}$$

$$\frac{d}{dt}(\tilde{T}^T) = \left(\frac{d\tilde{T}}{dt} \right)^T$$

مثال: نشان دهید که مؤلفه‌های مشتق تانسور، برابر با مشتق مؤلفه‌های تانسور است.

$$\left(\frac{d\tilde{T}}{dt} \right)_{ij} \equiv \frac{dT_{ij}}{dt}$$

$$T_{ij} = \hat{e}_i \cdot \tilde{T} \hat{e}_j$$

$$\frac{dT_{ij}}{dt} = \frac{d}{dt}(\hat{e}_i \cdot \tilde{T} \hat{e}_j) = \hat{e}_i \cdot \frac{d}{dt}(\tilde{T} \hat{e}_j) = \hat{e}_i \cdot \left(\frac{d\tilde{T}}{dt} \right) \hat{e}_j = \left(\frac{d\tilde{T}}{dt} \right)_{ij}$$

تمرین: نشان دهید که برای تانسور متعامد $\tilde{Q}(t)$ عبارت $\frac{d\tilde{Q}}{dt} \tilde{Q}^T$ یک تانسور پادمتقارن است.

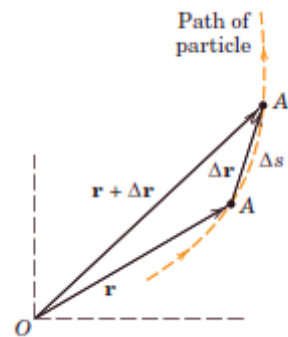
$$\text{position } \vec{r} = x_1 \hat{e}_1 + x_2 \hat{e}_2 + x_3 \hat{e}_3 = x_i \hat{e}_i$$

$$\vec{r} = r \hat{e} = x_i \hat{e}_i$$

$$r = \sqrt{x_i x_i}, \quad \hat{e} = \frac{\vec{r}}{r} = \frac{x_i}{r} \hat{e}_i$$

$$\frac{x_i}{r} = \alpha_i = \cos(\hat{e}_i, \vec{r}) \rightarrow x_i = \alpha_i r$$

$$\alpha_i \alpha_i = \frac{x_i x_i}{r^2} = 1 \quad \& \quad |\hat{e}| = \frac{|\vec{r}|}{r} = 1 \quad \text{unit vector}$$

$$d\vec{r} = dx_i \hat{e}_i$$

$$|d\vec{r}|^2 = ds^2 = d\vec{r} \cdot d\vec{r} = (dx_i \hat{e}_i) \cdot (dx_j \hat{e}_j) = \delta_{ij} dx_i dx_j = dx_i dx_i \Rightarrow ds = \sqrt{dx_i dx_i}$$

۱-۷-۱: گرادیان Gradient

$$\text{operator } \vec{\nabla} = \frac{\partial}{\partial x_1} \hat{e}_1 + \frac{\partial}{\partial x_2} \hat{e}_2 + \frac{\partial}{\partial x_3} \hat{e}_3 = \frac{\partial}{\partial x_i} \hat{e}_i$$

Scalar field $\phi(x_1, x_2, x_3)$

$$d\phi = \frac{\partial \phi}{\partial x_1} dx_1 + \frac{\partial \phi}{\partial x_2} dx_2 + \frac{\partial \phi}{\partial x_3} dx_3 = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} dx_i = \phi_{,i} dx_i$$

$$d\phi = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} dx_i = \delta_{ij} \frac{\partial \phi}{\partial x_i} dx_j = \left(\frac{\partial \phi}{\partial x_i} \hat{e}_i \right) \cdot (dx_j \hat{e}_j) = \vec{\nabla} \phi \cdot d\vec{r}$$

$$\vec{\nabla} \phi = \text{grad } \phi = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} \hat{e}_i = \phi_{,i} \hat{e}_i$$

$$\vec{\nabla} \phi = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} \hat{e}_i \quad \& \quad d\phi = \vec{\nabla} \phi \cdot d\vec{r} = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} dx_i$$

گرادیان میدان عددی، یک بردار می‌شود.

Vector field $\vec{V}(x_1, x_2, x_3)$

$$d\vec{V} = \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_1} dx_1 + \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_2} dx_2 + \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_3} dx_3 = \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_i} dx_i = \vec{V}_{,i} dx_i$$

$$d\vec{V} = \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_j} dx_j = \delta_{jm} \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_j} dx_m = \delta_{jm} \frac{\partial (v_i \hat{e}_i)}{\partial x_j} dx_m = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} dx_m \delta_{jm} \hat{e}_i$$

$$= \frac{\partial v_i}{\partial x_j} dx_m (\hat{e}_j \cdot \hat{e}_m) \hat{e}_i = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} (\hat{e}_i \circ \hat{e}_j) dx_m \hat{e}_m = (\vec{\nabla} \circ \vec{V}) d\vec{r} = (\vec{\nabla} \vec{V}) d\vec{r}$$

$$\vec{\nabla} \vec{V} = \text{grad } \vec{V} = \frac{\partial \vec{V}}{\partial x_j} \hat{e}_j = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} \hat{e}_i \circ \hat{e}_j = v_{i,j} \hat{e}_i \circ \hat{e}_j$$

$$(\vec{\nabla} \vec{V})_{ij} = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} = v_{i,j}$$

$$\vec{\nabla} \vec{V} = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} \hat{e}_i \circ \hat{e}_j \quad \& \quad d\vec{V} = (\vec{\nabla} \vec{V}) d\vec{r} = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} dx_j \hat{e}_i$$

گرادیان برداری، یک تانسور می‌شود.

گرادیان، مرتبه‌ی تانسور را یکی افزایش می‌دهد.

دانشکده مهندسی مکانیک	مکانیک محیط پیوسته ۱	دکتر مهدی قنّاد
-----------------------	----------------------	-----------------

$$\vec{\nabla} \phi = \frac{\partial \phi}{\partial x_i} \hat{e}_i = \begin{pmatrix} \partial \phi / \partial x_1 \\ \partial \phi / \partial x_2 \\ \partial \phi / \partial x_3 \end{pmatrix}$$

$$\vec{\nabla} V = \frac{\partial v_i}{\partial x_j} \hat{e}_i \circ \hat{e}_j = \begin{bmatrix} \partial v_1 / \partial x_1 & \partial v_1 / \partial x_2 & \partial v_1 / \partial x_3 \\ \partial v_2 / \partial x_1 & \partial v_2 / \partial x_2 & \partial v_2 / \partial x_3 \\ \partial v_3 / \partial x_1 & \partial v_3 / \partial x_2 & \partial v_3 / \partial x_3 \end{bmatrix}$$

مثال: اگر $\vec{q}$ بردار شار حرارتی، θ میدان دما و k ضریب هدایت گرمایی باشد، شار حرارتی را در نقاط $A(1,0)$ و $B(1/\sqrt{2}, 1/\sqrt{2})$ به دست آورید. نمودارهای هم‌دما (ایزوترم) را رسم نمایید.

$$\vec{q} = -k \vec{\nabla} \theta, \quad \theta(x_1, x_2) = 2(x_1^2 + x_2^2)$$

حل:

$$\text{grad } \theta = \vec{\nabla} \theta = \frac{\partial \theta}{\partial x_i} \hat{e}_i = 4(x_1 \hat{e}_1 + x_2 \hat{e}_2)$$

$$\vec{q} = -k \vec{\nabla} \theta = -4k(x_1 \hat{e}_1 + x_2 \hat{e}_2)$$

$$\vec{q}_A = -4k \hat{e}_1$$

$$\vec{q}_B = -2\sqrt{2}k(\hat{e}_1 + \hat{e}_2)$$

$$x_1^2 + x_2^2 = \frac{\theta}{2}$$

